

PRACE ORYGINALNE • ORIGINAL PAPERS

Analiza rozpowszechnienia stosowania leków z grupy OTC wśród studentów AWF w Białej Podlaskiej**Analysis of prevalence of OTC drug usage among students of Academy of Physical Education in Biala Podlaska**

ANDRZEJ BORZĘCKI^{1, D, G}, KATARZYNA WÓJTOWICZ-CHOMICZ^{2, A-C, E-F},
KATARZYNA SIDOR^{4, B, F}, MARTA MAKARA-STUDZIŃSKA^{5, D, E}, PAWEŁ BORZĘCKI^{3, B, C, E},
ANNA PIKUŁA^{1, F}, MONIKA SAŁAGA-PYŁAK^{1, E}

¹ Katedra i Zakład Higieny Uniwersytetu Medycznego w Lublinie

Kierownik: prof. dr hab. med. Andrzej Borzęcki

² Zakład Edukacji Zdrowotnej Akademii Wychowania Fizycznego w Warszawie,
Zamiejscowy Wydział Wychowania Fizycznego i Sportu w Białej Podlaskiej

Kierownik: dr hab. Elżbieta Huk-Wieliczuk, prof. nadzw.

³ Katedra i Zakład Epidemiologii Uniwersytetu Medycznego w Lublinie

Kierownik: prof. dr hab. med. Irena Dorota Karwat

⁴ Dziekanat I Wydziału Lekarskiego z Oddziałem Stomatologicznym Uniwersytetu Medycznego w Lublinie

Kierownik: dr Katarzyna Sidor

⁵ Samodzielna Pracownia Zdrowia Psychicznego Uniwersytetu Medycznego w Lublinie

Kierownik: dr hab. n. med. Marta Makara-Studzińska

A – przygotowanie projektu badania, **B** – zbieranie danych, **C** – analiza statystyczna, **D** – interpretacja danych,
E – przygotowanie maszynopisu, **F** – opracowanie piśmiennictwa, **G** – pozyskanie funduszy

Streszczenie **Wstęp.** Leki z grupy OTC są to leki wydawane przez farmaceutów bez recepty. Główną odpowiedzialność za ich prawidłowe używanie przyjmuje sam pacjent.

Cele pracy. Analiza rozpowszechnienia stosowania leków z grupy OTC wśród studentów AWF w Białej Podlaskiej.

Materiał i metody. Badanie przeprowadzono w 2011 r. za pomocą autorskiego kwestionariusza wśród 201 studentów I roku Wychowania Fizycznego AWF w Białej Podlaskiej.

Wyniki. Do najczęściej używanych leków bez recepty należą środki przeciwbólowe, przeciwzapalne, środki na przeziębienie, ból gardła, grypę.

Wnioski. Ogromna większość spośród studentów stosujących leki bez recepty czyta ulotki dołączone do leku i stosuje zalecane dawki. Lekarz rodzinny jako lekarz pierwszego kontaktu jest zobligowany do zbierania szczegółowego wywiadu dotyczącego także samoleczenia.

Słowa kluczowe: leki OTC, studenci, samoleczenie, reklama.

Summary **Background.** OTC drugs belong to a group of medications issued by pharmacists without a prescription. Mainly, the patient himself is responsible for the proper usage of the abovementioned drugs.

Objectives. Analysis of prevalence of OTC drug usage among students of Academy of Physical Education in Biala Podlaska was the aim of the work.

Material and methods. The study including questionnaire was conducted in 2011 among 201 first year students of Physical Education in Biala Podlaska.

Results. Painkillers, anti-inflammation drugs, medicines for common cold, sore throat and influenza are among most commonly used medicines given without prescription.

Conclusions. The vast majority of students who use drugs available without the prescription read the drug leaflet and apply recommended doses. Family physicians as GP doctors are obliged to interview the patients and collect detailed medical data, referring also to the methods of self-treatment.

Key words: OTC drugs, students, self-treatment, advertising.

Wstęp

Leki z grupy OTC są to leki sprzedawane przez farmaceutów bez recepty. W grupie leków OTC występuje pewne zróżnicowanie: niektóre z nich mogą być sprzedawane tylko w aptekach, a inne zarówno w aptekach, jak i poza nimi (w kioskach, stacjach benzynowych). Podczas stosowania leków bez recepty główną odpowiedzialność za prawidłowe używanie leku przyjmuje sam pacjent. Pomocny może być w tej kwestii farmaceuta, jak i ulotka informacyjna dołączona do leku, która ma za zadanie prawidłowo poinformować pacjenta, o dawkach leku, jakie mogą być stosowane. Przyjmowanie leków dostępnych bez recepty bez konsultacji z lekarzem staje się coraz bardziej powszechne. Zjawisko to jest często traktowane jako sposób radzenia sobie z dolegliwościami zdrowotnymi. Samoleczenie oprócz wielu wad, takich jak: nieprawidłowe stosowanie leków, nieprawidłowa dawka leku czy łączenie leków, które nie mogą być ze sobą łączone, ma wiele zalet, są to np. zwiększenie odpowiedzialności za własne zdrowie, oszczędność czasu i pieniędzy. W ciągu ostatnich kilkunastu lat popyt na leki w Polsce wzrósł 4-krotnie, w tym także na leki z grupy OTC [1]. Do najczęściej używanych leków bez recepty należą środki przeciwbólowe, przeciwzapalne, środki na przeziębienie, ból gardła. Do często stosowanych leków dostępnych bez recepty należą także różnego rodzaju witaminy, minerały oraz środki zwiększające odporność.

Cel pracy

Analiza rozpowszechnienia stosowania leków z grupy OTC wśród studentów AWF w Białej Podlaskiej.

Materiał i metody

Badanie przeprowadzono w 2011 r. za pomocą autorskiego kwestionariusza wśród 201 studentów (52 kobiety i 149 mężczyzn) I roku Wychowania Fizycznego AWF w Białej Podlaskiej. Udział w badaniach był dobrowolny i anonimowy, a dobór respondentów losowy. Wyniki otrzymanych badań opracowano statystycznie.

Wyniki

Wśród respondentów dominowali mężczyźni, którzy stanowili 74% badanej grupy, kobiety stanowiły 26%. Większa część (92,5%) studentów deklarowała stosowanie leków z grupy OTC w ciągu miesiąca poprzedzającego wypełnienie ankiety.

Do najczęściej używanych przez studentów leków bez recepty należą środki przeciwbólowe i przeciwzapalne: w ciągu miesiąca poprzedzającego badanie stosowała je ponad połowa ankietowanych (47,26%), częściej kobiety sięgały po środki przeciwbólowe (55%). Ważną kategorią leków OTC są środki na przeziębienie, ból gardła, grypę: w miesiącu poprzedzającym ankietę stosował je więcej niż co czwarty badany 28,85%. Prawie ¼ badanych (21,89%) stosowała różnego rodzaju witaminy, które są dostępne także bez recepty. Duża liczba respondentów deklarowała zażywanie środków łagodzących dolegliwości układu pokarmowego: w ciągu miesiąca przed badaniem przyjmował je niemal co piąty ankietowany (17,9%). Ogromna większość studentów stosujących środki farmaceutyczne dostępne bez recepty czyta ulotki do nich dołączone i stosuje zalecane dawki (93,5%). Tylko 6,5% ankietowanych nie czyta ulotek dołączonych do leków OTC.

Dyskusja

Samoleczenie jest zjawiskiem występującym w każdym społeczeństwie bez względu na stopień rozwoju cywilizacji, niezależnie od wykształcenia [2]. Wśród ankietowanych 93,53% czyta ulotkę dołączoną do leku. Podobne wyniki uzyskała M. Bażydło i współautorzy. W przytoczonych badaniach 90% respondentów zawsze lub zazwyczaj zapoznawało się z ulotką dołączoną do opakowania leku [3]. Statystyki od wielu lat wykazują systematyczny wzrost sprzedaży leków dostępnych bez recepty z grupy OTC. Jak wynika z najnowszego raportu przygotowanego przez firmy PMR i PharmaExpert, sprzedaż leków poza aptekami rośnie, jednocześnie najnowsze badania TNS OBOP podają, że już co piąty klient kupuje właśnie tego rodzaju leki poza apteką [4]. Ważnym elementem zwiększającym sprzedaż leków dostępnych bez recepty jest reklama występująca zarówno w telewizji, radiu, jak i prasie, dzięki nim leki bez recepty zdobywają coraz większą popularność [5]. Jeżeli preparaty OTC nie są stosowane w zalecanych dawkach, są szkodliwe i stwarzają ryzyko zatrucia [6]. Szczególnie niebezpieczne jest łączenie różnych leków z grupy OTC lub z innymi lekami. Na szczęście prawie wszyscy studenci kierunku Wychowanie Fizyczne kupujący leki bez recepty czytają ulotki do nich dołączone i stosują zalecane dawki leków. Bardzo ważną rolę lekarza rodzinnego jest zbieranie szczegółowego wywiadu od pacjenta, ponieważ leki z grupy OTC stosowane są bardzo często przez pacjentów z pominięciem gabinetu lekarskiego. Leki bez recepty z jednej strony mają służyć ratowaniu zdrowia ludzkiego, jednocześnie zaś mogą zdrowiu szkodzić. Szczególnie niebezpieczne sytuacje stwarza niepoinformowanie lekarza rodzinnego o stosowaniu

leków z grupy OTC, ponieważ istnieje możliwość interakcji między lekami OTC a lekami wypisanymi na receptę. Zagadnienie to jest niezmiernie istotne, gdyż w wyniku interakcji między kilkoma lekami może ulec całkowitej zmianie ich działanie, niekiedy przynosząc bardzo niekorzystne efekty dla zdrowia. Dlatego bardzo ważne jest to, aby lekarz rodzinny nie zapominał o zjawisku samoleczenia, które może występować w każdej grupie wiekowej.

Piśmiennictwo

1. Brzozowska A, Szewczyński J. Kampania „Lek bezpieczny” – w interesie każdego pacjenta. *Farm Pol* 2006; 62(23): 1073–1074.
2. Rybus-Potępa E, Marczewski K. Samoleczenie – stare zagrożenia, czy nowy świat pomocy dla pacjenta. *Zdr Pub* 2001; 111(1): 31–26.
3. Bażydło M, Żułtak-Bączkowska K, Zaremba-Pechmann L, i wsp. Analiza stosowania leków OTC bez konsultacji z lekarzem w poszczególnych grupach wiekowych oraz ocena zapotrzebowania na edukację zdrowotną w tym zakresie. *Fam Med Prim Care Rev* 2010; 12, 2: 127–130.
4. Ulatowska-Szostak E. Opinie pacjentów (klientów aptek) na temat wybranych zagadnień związanych z pozaapteczną sprzedażą leków OTC. *Probl Hig Epidemiol* 2008; 89(2): 264–268.
5. Kardas P, Dymanowski M. Samoleczenie bólów głowy przez pacjentów podstawowej opieki zdrowotnej. *Pol Med Rodz* 2006; 9(1): 10–13.
6. Kurczewska U. O samoleczeniu i lekach bez recepty. *Farm Pol* 2005; 61(8): 395–399.

Adres do korespondencji:

Dr n. med. Katarzyna Wójtowicz-Chomicz

AWF w Warszawie, Zakład Edukacji Zdrowotnej

Zamiejscowy Wydział Wychowania Fizycznego i Sportu w Białej Podlaskiej

ul. Akademicka 2

21-500 Biała Podlaska

Tel.: 83 342-87-00

E-mail: wojtowicz.kaska@wp.pl

Praca wpłynęła do Redakcji: 31.01.2012 r.

Po recenzji: 20.02.2012 r.

Zaakceptowano do druku: 15.03.2012 r.

Wnioski

1. Prawie wszyscy studenci stosują leki z grupy OTC, czytają ulotki dołączone do nich i stosują zalecane dawki.
2. Do najczęściej używanych leków bez recepty należą środki przeciwbólowe i przeciwzapalne.
3. Lekarz rodzinny jako lekarz pierwszego kontaktu jest zobligowany do zbierania szczegółowego wywiadu dotyczącego także stosowania leków bez recepty.